

ČESKÁ KNIŽNICE

NAKLADATELSTVÍ HOST

ŽIVOT SVATÉ KATEŘINY

Život svaté Kateřiny

- Když za dávných časuov v Hřiešě
jeden ciesař pohan bieše,
ten vládnieše všemi králi,
což jich bylo bliz i vzdáli
5 všeho lidu pohanského.
Maxencius jmě toho zlého
bylo, tak nám písmo praví.
Jeho hněvní, krutí nravi
byli sě pronesli tady,
10 ež jeho jmě v hoři všady
každý jako hory vozil.
Bieše pohanstvo uhrozil,
jakž sě třiesli jeho zrakem
jako kuřě před luňákem.
15 Miesto boha jej jmějicchu,
jeho modlám sě klaniecchu,
a což kázal, to sě stalo
skrovně, mnoho nebo málo.

Legenda o svaté Kateřině

(novočeský překlad: Jiří Pelán)

V Řecku za pradávné doby
žil jeden císař plný zloby,
ten vládl nad všemi králi,
co nad pohanstvem panovali
5 v zemích sousedních i v dáli.
Toho Maxenciem zvali,
jak nám staré knihy praví.
Jeho násilné, zlé mravy
spáchaly tolik příkoří,
10 že jeho jméno všechny v hoři
tížilo hůř nežli kámen;
pohanský lid, hrůzou zmámen,
třásl se před jeho zrakem
jako kuře před luňákem.
15 Všichni za boha ho měli,
jeho modlám se klaněli,
každý rozkaz, velký, malý,
pokorně hned vykonali.

Pod tým ciesařem v hrdosti
20 jeden král u bohatosti
sediaše v jednom ostrově,
v cyprskéj zemi v dobrém slově.
Diechu jemu Kostus jmenem.
To jmě držal takým kmenem,
25 ež jedno město, obake
Nikozia, v Cypřě také,
slulo, jakž i ješče slove
tu, kdež je moře oplove,
pro něž Kostus byl nazvaný.
30 Bieše mocný, jmenovaný
nade všě pohanské krále.
Kralováše v jemnej chvále
ve čsti, v rozkoši i v zboží,
s svú královú jakžto s ruozí
35 míle bydlěše v dostatě,
správně, svobodně, bohatě.
Byl múdrý, šcedrý, radný, k tomu
věrný semu i onomu,
branný v nepřátelské přietě.
40 Na všě strany ve všem světě
jeho chvála slula spoře,
tak že tiesař na svém dvoře
neměl krále radnějšieho,
ani k službě snažnějšieho,
45 což mu kázal ve dne v noci,
dotad, až nevěrní soci
— jakož i dnes lidem škodie,
křivé šepky k uchóm plodie,
křivě hospod návidiece,
50 dobrým v službě závidiece,
již vše na svú mísu táhnú,
v onu složenú lež sáhnú,
tu jazykem obrážejí,
věrným v službě překážejí —

- Pod tím zlým císařem právě
20 jeden král panoval v slávě,
v bohatství, v lesku si hově,
vládl na Kypru ostrově.
Kostus bylo jeho jméno,
a to mu bylo přisouzeno
25 podle města Nikosie,
jež rovněž v kyperské zemi je
a doposud takto sluje
tam, kde je moře obklopuje;
podle něho byl zván Kostis.
30 Vynikal mocí, proslulostí
nad pohanskými knížaty,
byl všemi ctěn a tak bohatý,
jak jen člověk býti může;
s královnou, krásnou jak růže,
35 žil v libé hojnosti den po dni,
spravedlivý a svobodný.
Byl moudrý, štedrý, v těžké době
příteli stál věrně v slově,
v bitvě pevný byl jak skála.
40 Do všech končin jeho chvála
šířila se po prostoře.
Taktéž při císařském dvoře
nebyl horlivější vazal,
a cožkoli císař kázal,
45 ihned spěchal vykonati.
Až klevetníci proklatí
— jací dodnes lidi kruší,
lhouce do ochotných uší,
křivě pány milující,
50 dobrým v službě závidíce;
již jen o svou kapsu dbají,
své vlastní lži se chytají,
tu pak všude omílají,
věrným sloužití nedají —

- 55 takež tito soci biechu,
ješto jemu závidiechu
ve cti — jechu sě točiti,
chtiec jej křivě osočiti,
jakž i zdiechu a řkúc tako:
60 „Ciesari, věz to, že jako
ny živy vidíš při sobě,
taktě sě Kostis v téjto době
smluvil s tvými nepřátely
a jest jich přísežník celý.
65 Rač nám nejmieti za chlúbu:
smluvilt sě na tvú záhubu.
Proto sě vystřiehaj z toho.“

- Ciesar Maxencius jim z toho
poděkova, neřka tomu
70 ničse, ale jemu z domu
káza i z svéj země jěti.
Kostis nemějieše dětí
viece než dceru jedinú,
tu bieše nazval Kateřinú.
75 S tú v koráby vsedše, vstachu,
do Alexandrie sě brachu
i sedú na tom jistém hradě.
Kak byl ciesar v hněvněj vadě,
však sě s múdřejšiemí tázal,
80 z země jemu jěti kázal.
Ale královstvo, země, hrady
král Kostis beze všiej vady
jměl i bydlěše, jak sám chtieše,
neb ciesar nedóvěrieše
85 tomu, což naň prosočeno
bylo i křivě poččeno.
Proto naň jiným lít nebyl
než tiem, ež ho jest z dvora zbyl.
V Alexandří v tom městí

- 55 až i tyto šelmy lstivé,
k jeho slávě závistivé,
začly hledat v zlém úsilí,
kterak by ho očernily.
I pravili z té příčiny:
60 „Věz, císaři, jako nyní
nás živé vidíš při sobě,
tak se Kostus v této době
spřísahal s tvým nepřítelem,
upsal se mu duší, tělem.
65 Nemluvíme plané řeči:
jsi ve velkém nebezpečí.
Měj se proto na pozoru.“

- Císař po tom rozhovoru
poděkoval, neřka k tomu
70 nic, avšak Kostovi z domu
i ze země pryč kázal jeti.
Kostus neměl jiných dětí
než jednu dceru jedinou,
již pojmenoval Kateřinou.
75 S tou pak vstoupili na loď,
do Alexandrie po vodě
pluli k tamějšímu hradu.
Ač rozhněván, přec na radu
moudřejších se císař tázal.
80 Jemu odjeti přikázal,
však království, země, hrady
dále Kostus držel vsady
a přebýval v nich po libosti,
neb císař měl pochybnosti
85 o tom, co bylo řečeno
a na krále doneseno.
Proto mu víc neuškodil,
než že jej z dvora zapudil.
V Alexandrii, v egyptské zemi,

- 90 Kostis s svú královú ve cti
bydlil i s svú dcerú milú.
Tu milováše vsú silú,
jakžto s právem bylo z čina,
neb mu bieše dci jediná.
- 95 Proto často radoščemi
vzjiskřil, až ju miloščemi
dal v učenie u vysoké.
Mnohé mistrovstvie divoké,
což najvyšší školní znáchu,
- 100 to téj panně vykládáchu:
o múdroštiech i o smysle
bylém i nebylém čísle,
o pósobě každěj věci,
jakž kto najvýš mohl dosieci
- 105 všelikakým podobenstvím.
To ta panna rozšafenstvím
v krátkých letech vše uměla.
Bieše v učení prospěla
nade vše učené žáky,
- 110 což jich bieše pod oblaky,
u mistrovství ve všelikém.

- Potom v časi v nevelikém
Kostus, jejie otec, snide,
a to královstvo přijide
- 115 vše k nie u mocnej poruce.
Ta milá panna žádúcie,
jakž slýchám při staršiech kmetech,
byla v uosmináste letech
a tak převeliké krásy,
- 120 jakž na všem světě ty časy
nikdie jiej nebyla rovně.
K tomu jejie matka vdovně
činieše násilně vážně,
ež jiej vždy střežieše snažně

- 90 žil král Kostus, ctěný všemi,
se svou chotí a svou dcerkou.
Tu miloval láskou velkou
patričně a náležitě,
neboť měl jediné dítě.
- 95 Častou radostí v tom svazku
vzplanul, až ji pro svou lásku
dal na vysoké učení.
Mnohé převzácné vědění,
jež přední učitelé znali,
- 100 vše té panně vykládali:
o doslovném smyslu, item
o významu v slově skrytém,
item o účinku věcí —
příměry a moudrou řečí
- 105 vše jí zjevili od počátku.
Rozumem ta panna vkrátku
všechnu jejich moudrost znala.
Při studiu vynikala
nad všechny učené žáky,
- 110 co jich bylo pod oblaky,
v rozmanité vědomosti.

Brzy nato zemřel Kostis,
její otec, a jak žádá
právo nástupnické, vláda

115 byla dceři odevzdána.
Ta líbezná, milá panna
měla s osmnácti léty,
jak nám praví staří kmeti,
tak velikou, vzácnou krásu,

120 že v celém světě toho času
nebyla druhá taková.
K tomu její matka vdova
velmi přísně držela ji,
usilovně střežila ji

- 125 i vedieš k čstnej lepotě,
jež při svém čistém životě
jměla stokrát více sama,
než jejie mateři známa
byla v rozkošnej čistotě.
- 130 „Mnohý bohatý král —,“ v notě
řekla: „Blaze bude jemu,
komuž se dostane ženú:
tomu bude více radost.“

- Ale bieše jejie žádost
135 jinak, nežli oni mniechu.
Mocní králi jie snúbiechu.
Na to ničse netbajieše,
neb v svém rozumě znajieše,
že zle v porobenství žítí,
- 140 i nerodí za muž jítí.
Pro šlechtnú cnú mysl pro tu
slúbi panenskú čistotu
dle múdrosti i učenie
nésti do svého skončenie.

- 145 V tom času se sta obnova:
vzvolichu syna Maxencova
ciesařem pro ty dědiny,
neb mu bieše syn jediný.
Tiem ho více milováše,
- 150 vždy na to usilováše,
chtě jej oženiti mladně.
I rozesla posly řádně
ve vše krajě, na vše strany,
do všech zemí u pohany,
- 155 ve všecky vlasti, do všech dál,
by který ciesař nebo král
jměl dceř krásnú z plodu svého,
jež by dóstojna syna jeho

125 a vedla ji k počestnosti,
jíž ve ctnostné nevinnosti
a v čistotě svého těla
stokrát víc ta panna měla,
než kdy matce bylo známo.
130 „Tomu králi požehnáno,“
řekla, „blaze bude jemu,
kdo ji pojme za svou ženu;
mnohou radost najde na ní.“

Leč Kateřinino přání
135 bylo jiné, než mysleli.
Když se mocní ucházeli
o ni, málo o to dbala,
neboť ve své mysli znala,
že je zlé v porobě žíti,
140 a nechtěla si muže vzíti.
Proto ctnostná Kateřina
slíbila čistotu klína
po mudrců dobrém zdání
uchovat až do skonání.

145 Tehdy stala se věc nová,
že syna Maxenciova
za císaře vyvolili.
Otcí byl nade vše milý,
neb měl jeho jediného.
150 Velmi pečoval o něho,
v mládí oženit ho chtěje.
Poslal podle obyčeje
posly na rozličné strany,
do všech míst mezi pohany,
155 do všech zemí v blízkou, v dáli,
aby znal, zda mezi králi
nemá kdo dceru spanilou,
pro jeho syna způsobitou,

- byla, aby mu ji dali.
- 160 Tak se všady pilně ptali,
rovně jemu neznajíce.
Z těch posluov jedni ptajíce
v Alexandřii se stavichu
a těm měšččanóm vzpravichu,
- 165 čeho ptají, ktož je žene.
Tehdy ti jistí měšččené
jechu se praviti o tom
a řkúc: „Zjezdiec vesvět po tom,
hory, vody i na moři,
- 170 panny tak červeněj zoři
i bělosti tak veliké,
rozkošnej krásy všeliké
vy nikdie neuhlédáte,
ani již pěknějšie jmáte,
- 175 než jest Kateřina skrovná,
naše šlechetná královna.
Na učení, u múdrosti,
v lepotě i v šlechetnosti
rovně jiej nikte nevídal.“
- 180 Těm poslóm jako by přidal
všem útěchy i veselé.
Nic nepomeškavše déle,
těch měšččanuov potázachu.
Ti jim na hrad ukázachu.
- 185 Tamž i jidú podlé rady
panny ciesaři v ohlady,
ale jinému nikomu.
Když bychu v králově domu,
střetnú se s jejie mateří,
- 190 ana jde s tú žádnú dceří,
jež tak v drahěj kráši ktvieše.
Těmto poslóm se to zdieše
za veliký div nad divy.
Řechu k sobě: „Nikte živý

již by mu za ženu dali.
160 Ti se všude pilně ptali,
neví-li kdo o nevěstě.
Jedni z nich též na své cestě
do Alexandrie přibyli
a měšťanům tam vyložili
165 vše, co měli přikázané.
A tehdy tito měšťané
poslům toto pověděli:
„I když sjezdíte svět celý,
hory, moře, sotva asi
170 pannu tak ruměné krásy
a bělosti tak veliké,
plnou sličnosti všeliké,
na své pouti uhlídáte,
a sotva již pěknější máte,
175 než je pokorná Kateřina,
naše královna nevinná.
Jí v moudrosti a učenosti,
v krásě i ušlechtilosti
nenajdeš rovné opodál.“
180 Těm poslům jako by dodal
všem útěchy a veselí.
Ani chvilku neprodleli,
měšťanů se hned vyptali;
ti jim k hradu ukázali.
185 I šli pak poslové v tu stranu
namlouvat císaři pannu,
nikomu než právě tomu.
Když byli v královském domu,
potkali se s její matkou,
190 kterak jde s tou dcerou sladkou,
kvetoucí v tak vzácné krásě.
Těm poslům panna zjevila se
jako velký div nad divy.
I řekli si: „Nikdo živý

195 nám, což o téj krásě diemy,
o niež obak nepoviemy,
jakž jest přísně, neuvěří.“
Tajně řechu k jejie mateři,
aby jich v tom poslúchala
200 a téj panny nedávala
ižádúciemu živému,
ež ji rodu ciesařskému
chtie za ženu usnúbiti.
To jim králová slíbíti
205 musi. Otpuščenje vzechu,
k tiesařovi sě vzpodjechu
a praviece ty noviny.

Ciesař inhed v ty hodiny
sezva všecy najmúdrejšie
210 rádce i ze všech najučenějšie
i posla jě na tu cestu
k Alexandří, k tomu městu.
Učinichu z potázanie
tiesařovo rozkázanie,
215 jědú tam s velikú pýchú.
A když v Alexandří bychu,
jidú na hrad před královú,
zdávajíc jiej chválu novú.
Podlé niej jejie dci stáše.
220 Zdáše sě jim, by nic kráše
na všem světě nesvítalo,
ani v květu prokvítalo
než ta panna. Stáše v sluše,
k tomu bieše v takém rúšě,
225 jakž jeho bohatie měny
nikte nevědieše ceny.
Takž v téj chvíli, jakž tu stáchu,
déle nic nepomeškachu.
Jeden rádce z nich vysoký

195 neuvěří, co řekneme
o té kráse; nesvedeme,
jaká vskutku je, vypsati.“
Tajně řekli její máti,
aby jim své slovo dala
200 a tu pannu nedávala
nyní nikomu živému,
že ji rodu císařskému
za ženu chtějí zasnoubiti.
To jim královna slíbiti
205 chtěla. Pozdravení dali,
k císaři se odebrali
vypovědět mu ty zprávy.

Císař všecek nedočkavý
svolal rádce nejmoudřejší
210 a ze všech nejučenější
a poslal je na tu cestu
až k Alexandrii městu.
Ti vyplnili bez prodlení
císařovo poručení
215 a slavně se tam vypravili.
Když do Alexandrie přibyli,
na hrad se hned odebrali,
královně zas poctu vzdali.
Při ní stála dcera její.
220 Všem zdálo se, že nic krásněji
nikdy na světě neplálo,
aniž v květu prokvítalo
jak ta panna, co stála tu,
líbezná, v takovém šatu,
225 že té vzácné látky cena
všem zůstala utajena.
Tak v té chvíli, jak tu stáli,
nic již déle nemeškali
a jeden vysoký rádce,

- 230 odšed s královú vze roky
tomu, jistě kdy přijeti
a tu pannu domuov vziati
s velikú ctí, ovšem slavně,
tak jakž by slušalo správně
235 dceř mocného krále vésti
a za tiesaře ji nésti.
Z toho králevá jim nelá,
ale by násilně vesela,
jsúci tomu velmi ráda.
- 240 V tom čase ta panna mladá
o tom ničse nevědieše.
Králová tiem poče spieše
k svadbě se pripravovati,
chtiec svú milú dceř vydati
245 v slavněj dráži, s ľudským sluchem,
ztravú i bohatým rúchem,
jakž dostáti mohla z snadna.
- Kateřina ta přežádná
poče tomu se diviti
250 i to se jie protiviti,
že tak mnoho zbožie vzkládá,
a řkúc: „Co má matka žádá?
Co-li její úmysl mieni,
že okrašuje své sieni?
255 Která chce býti okaza?“
Jednej svéj panny otáza.
Ta jie j inhed da věděti,
řkúc: „Královno, chcif pověděti:
tobě býti smyslem novým
260 za synem za ciesařovým,
na hodyť se chystaj na ty.“

- 230 s královnou se vzdáliv krátce,
smluvil, kdy mají přijít
a tu pannu domů vzít,
vzdávající jí čest a slávu,
tak jak se sluší po právu
- 235 pro vzácnou dceru královu
a pro nevěstu císařovu.
Královna je nehaněla,
byla naopak veselá,
jsouc tomu velice ráda.
- 240 Po ten čas ta panna mladá
pranic nevěděla o tom.
Královna počala potom
velikou svatbu chystati,
chtějíc dceru svou vyvdati
- 245 v nádheře a se vši slávou,
v skvostném rouše a s výbavou,
což jí bylo velmi snadné.
- Kateřině, panně v nadné,
začalo to býti divné
- 250 a též bylo jí protivné,
že mrhá se tolika statky,
i řekla si: „Co je mé matky
snahou a v jaké příčině
takto zdobí svoje síně?
- 255 Jakou asi slavnost strojí?“
I zeptala se panny svojí.
Ta jí hned vše pověděla:
„Královno, toť pravda celá,
že k mladému císařovi
- 260 musíš pojmouti cit nový;
tu se chystá svatba tvoje.“